PROBLEME ÎN LEGĂTURĂ CU PREDAREA LIMBII ROMÂNE ÎN CLASELE A V-A—A VII-A

DE

S. STATI

Sarcina de răspundere şi onoare care revine profesorilor de limba română, ceea de a deprinde pe elevi cu întrebuinţarea corectă a limbii noastre literare, le a le desvolta dragostea adâncă pentru limba maternă, este mai grea şi complexă pentru clasele a V-a—a VII-a, care dau elevilor baza cunoştinţelor de gramatică. Pe linia învăţăturii staliniste despre limbă şi traducând în fapt hotărîrile sesiunii lărgite a Secţiunii a VI-a a Academiei R.P.R., în aceste clase studiul limbii române a devenit materie principală.

Hotărîrea a arătat că programele şcolare şi manualele n'au ţinut seama, chiar după reforma învăţământului, de importanţa gramaticii în predarea limbii, morfologia a fost subestimată în favoarea sintaxei, studiul foneticii a fost programat după cel al sintaxei, iar desvoltarea unor deprinderi ortografice la elevi a fost neglijată. Programa pentru clasele a V-a—a VII-a şi manualele folosite în cursul anului şcolar 1952/1953 au ţinut seama de directivele date prin hotărîrea mai sus menţionată şi au urmărit ca, la baza predării limbii române în şcolile de toate gradele, să stea studiul gramaticii şi al regulilor ortografice. În cadrul planului de învăţământ al şcolii de zece ani se repartizează pentru limba română, săptămânal, 10/9 ore (din care 6/5 de gramatică) la clasa a V-a, 7 ore (din care 4 pentru gramatică) la clasa a VI-a şi 6 ore (din care 3 pentru gramatică) la clasa a VII-a. Aceste cifre arată clar atenţia care se dă studiului limbii române şi în special gramaticii.

Programa înlătură tradiţia nefastă de a rupe morfologia de sintaxă, de a le studia izolat. Pentru a putea asimila în clasa a V-a noţiunile de morfologie sistematică, sunt necesare cunoştinţe elementare de sintaxă, de aceea cele 18 ore de repetare a cunoştinţelor generale de sintaxă şi punctuaţie căpătate de

BDD-A10201 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:59:11 UTC)

elevi în clasele I—IV sunt binevenite. Pe linia legării permanente a problemelor de morfologie cu cele de sintaxă, se prevede la fiecare capitol de morfologie studiul funcțiilor fiecărei categorii gramaticale în propoziție. Programa are în permanență în vedere chestiunile de ortografie. Studiind fonetica, li se dau elevilor principalele reguli ale pronunțării corecte legate de scrierea corectă, iar la morfologie și, în mai mică măsură, la sintaxă se prevăd aproape după fiecare capitol aplicații de ortografie și punctuație. Exercițiile de analiză a structurii cuvintelor, de căutare a familiilor de cuvinte, formarea deprinderii de a găsi repede legătura dintre părțile propoziției și raporturile în care se găsesc propozițiile într'o frază, — toate acestea contribuie la însușirea conștientă și la precizarea regulilor de ortografie și de punctuație. Aceste principii după care e întocmită programa analitică marchează un simțitor progres față de anii trecuți.

Deoarece sistemul liniar de predare a limbii române a fost introdus în școlile noastre abia în anul școlar 1952/1953, programa pentru acest an a avut un caracter de tranziție, cu toate dificultățile inerente acestei situații. Unele cunoștințe prevăzute pentru clasa a V-a depășeau posibilitățile de asimilare ale elevilor. Aceștia nu căpătaseră, în majoritatea cazurilor, noțiunile elementare de gramatică în clasele I—IV. Examenele au arătat că elevii n'au înțeles unele chestiuni de fonetică (distincția între vocalele plenisone și semisone, accentul principal și secundar) sau de morfologie (formarea cuvintelor, schimbări fonetice în rădăcina cuvintelor, unele detalii prea amănunțite dela pronume, dativul etic, conjugarea pasivă etc.). La clasa a VII-a s'a predat întreaga gramatică pentru completarea, pe baza principiului studierii concentrice, a noțiunilor de fonetică, morfologie și sintaxă. S'a cerut material foarte bogat la un nivel științific considerabil ridicat, accesibil numai unor elevi care au făcut cei doi ani precedenți după sistemul liniar.

Dificultățile provocate de schimbarea sistemului de predare nu justifică însă atitudinea unor cadre didactice care socotesc că materia pentru clasa a V-a și a VII-a e prea grea și care s'au preocupat numai să epuizeze întreaga programă, deși vedeau că elevii nu asimilează totul, au neglijat sau au redus aproape cu totul exercițiile practice și au pus exclusiv pe seama programei deficiențele observate la examene.

Manualele folosite în cursul anului școlar 1952/1953 au fost cele vechi, adică întocmite după sistemul predării concentrice, ceea ce a produs numeroase dificultăți. Există mai întâi numeroase neconcordanțe chiar între manuale. De pildă, definiția « rădăcinii », definițiile categoriilor gramaticale diferă dela un manual la altul (a se vedea definiția adjectivului; în manualul de clasa a V-a: « cuvintele flexibile care lămuresc substantivele arătând însușirile ființelor și lucrurilor se numesc *adjective* »; în manualul de clasa a VII-a: « cuvântul care determină (explică mai bine) un substantiv, exprimând însușirea obiectului numit prin acel substantiv, se numește *adjectiv* »); ceea ce în manualul de clasa a VII-a se numește *adjectiv pronominal nehotărît*, în celelalte manuale se numește doar

BDD-A10201 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:59:11 UTC)

adjectiv nehotărît etc. Cele mai numeroase neconcordanţe se observă între manuale şi programă, lucru foarte explicabil. Dăm numai câteva exemple mai evidente: «formarea cuvintelor» figurează în programă la începutul capitolului de morfologie, iar în manuale la sfârşit; în manuale nu e vorba deloc despre schimbări fonetice în rădăcina cuvântului; manualele nu împart substantivele în declinări; lipsesc din manualul de clasa a VII-a diferitele forme de viitor şi sensurile lor, folosirea subjonctivului pentru imperativ etc. etc. Pentru a ajuta pe profesori, Ministerul Învăţământului Public a recomandat folosirea manualului de gramatică elaborat pentru clasele a VIII-a—a XI-a, dar nu s'a îngrijit în suficientă măsură ca acest manual să fie pus din timp la dispoziţia profesorilor.

Un ajutor preţios pentru profesori şi elevi a fost apariţia — e adevărat, foarte tardivă — a unui «culegeri de exerciţii gramaticale pentru clasele a V-a şi a VI-a». Culegerea prezintă material suplimentar, bogat şi bine ales, pentru fixarea cunoştinţelor dobândite cu prilejul predării fiecărui capitol de gramatică din manuale. Exerciţiile propuse constituie un îndrumător pentru profesor, care poate să alcătuiască el însuşi exerciţii noi şi variate, ţinând seama de nivelul clasei şi — în cât mai mare măsură — de posibilităţile fiecărui elev în parte.

La editarea viitoarelor manuale trebuie să se acorde toată atenţia problemelor pe care le ridică unele exerciţii. De pildă, exerciţiile de silabisire conţin multe exemple de «*i* nesilabic», problemă foarte importantă pentru ortografie, pe care însă manualele existente n'o tratează (despre semivocale se vorbeşte numai ca element de diftong şi de triftong). Exerciţiile pentru conjugarea reflexivă nu conţin numai exemple de reflexiv propriu zis şi de reflexiv pasiv, aşa cum prevede programa. Dacă nu e recomandabil să se încarce capitolul acesta cu prea multe amănunte, atunci textele propuse de culegere pentru analiză trebuie înlocuite. În culegere e vorba despre numeralul cardinal *amândoi*, care în manuale nu apare, deşi ridică probleme de declinare şi ortografie. Exerciţiile au de obicei în vedere greşelile curente ale elevilor şi luptă să le suprime, totuşi se mai strecoară unele omisiuni. Astfel, la articolul posesiv nu se dau deloc exemple de situaţii când vorbitorul nu ştie cu care dintre substantivele precedente să facă acordul («posibilităţile de educare *a* — nu *ale* — tinerei generaţii»).

Nivelul nesatisfăcător al părţii de gramatică din manuale se explică în primul rând prin lipsa unui tratat de gramatică a limbii române, trecut de mulţi ani în planul Institutului de lingvistică din Bucureşti, prin lipsa unor manuale de ortografie, ortoepie şi punctuaţie, a căror alcătuire revine aceluiaşi institut. Revine de asemenea institutului sarcina de a elabora manuale de gramatică pentru învăţământ, în colaborare cu Ministerul Învăţământului Public. Hotărîrea sesiunii lărgite a Secţiunii a VI-a a Academiei R.P.R. prevedea de altfel ca institutele de lingvistică să-şi întocmească planurile de lucru, "dând precădere problemelor ridicate de necesităţile şcolii noastre", să ajute "Ministerul Învăţământului Public la alcătuirea planurilor de învăţământ pentru şcolile superioare şi a programelor şi manualelor pentru învăţământul de toate

BDD-A10201 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:59:11 UTC)

gradele'' şi « la elaborarea unor metodici ştiinţifice de predare în şcoli a limbii române ».

Începând din anul şcolar 1952/1953, în şcoala noastră a fost adoptat sistemul liniar de predare a gramaticii, în baza căruia fonetica, morfologia şi sintaxa se repartizează de-a-lungul claselor a IV-a—a VII-a. Experienţa bogată şi îndelungată a învăţământului sovietic a dovedit că predarea liniară a gramaticii e superioară celei concentrice, prin faptul că permite adâncirea problemelor (numărul de ore pentru fiecare capitol e considerabil sporit), asigură participarea activă a elevilor şi transformarea cunoştinţelor teoretice în deprinderi practice. Programa pentru anul şcolar 1952/1953 fiind o programă de tranziţie, clasele a V-a şi a VII-a au avut mult material şi, din această cauză, la foarte multe şcoli nu s'a putut respecta principiul de a rezerva mai multe ore pentru exerciţii decât pentru expunere.

Un alt principiu care a stat la baza predării limbii române în clasele a V-a—a VII-a a fost strânsa legătură dintre lecţiile de gramatică, unde elevii cunosc structura limbii literare şi legile ei, şi cele de lecturi literare, unde ei se familiarizează cu cele mai bune exemple de limbă literară prin operele clasicilor noştri. Această legătură este absolut necesară pentru ca elevii să-şi însuşească limba literară în cele mai bune condiţii, să dobândească deprinderile ortografice şi ortoepice necesare, să aibă o exprimare clară şi bogată. Rezultate bune au obţinut profesorii care explică sensul cuvintelor bazându-se pe analiza lor morfologică (la lecţiile de lectură literară), care dau indicaţii ortoepice întemeiate pe cunoştinţe de fonetică şi deprind pe elevi cu citirea expresivă, pe baza analizei structurii propoziţiei şi a frazei. Pentru a înţelege profunzimea conţinutului şi înalta măiestrie artistică a clasicilor noştri, s'au dovedit foarte indicate analizele gramaticale însoţite de analize stilistice. Analizele stilistice au darul de a deştepta interesul şi dragostea elevilor pentru problemele de limbă. Rezultate frumoase au obţinut în această privinţă clasa a VII-a dela Şcoala de fete nr. 45 din Bucureşti şi dela Liceul de băieţi nr. 1 din Cluj, datorită străduinţei unui grup de profesori destoinici şi bine pregătiţi.

Faptul că elevii claselor a V-a—a VII-a studiază şi limba rusă, pune problema asigurării, pe cât posibil, a unităţii de predare, a identităţii definiţiilor şi clasificărilor. Manualele respective nu concordă asupra clasificării adjectivelor, a conjugării imperativului, a formării cuvintelor. De exemplu, la limba rusă, elevii învaţă să despartă cuvintele în rădăcină, tulpină şi terminaţie, iar la română ei deosebesc prefix, rădăcină, sufix şi terminaţie. Pe de altă parte, profesorii care predau cele două limbi n'au încercat întotdeauna să remedieze aceste lipsuri. Aşa se explică de ce elevii clasei a VI-a dela Liceul clasic mixt din Bucureşti n'au înţeles specificul pronumelui reflexiv în română şi rusă, n'au înţeles unele particularităţi ale verbului reflexiv, deşi ele sunt comune ambelor limbi, şi au învăţat câte două definiţii deosebite pentru aceeaşi categorie gramaticală. La multe şcoli, cum ar fi Şcoala nr. 45 de fete din Bucureşti şi altele, asemenea

BDD-A10201 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:59:11 UTC)

dificultăți nu se ivesc, pentrucă profesorii discută problemele înainte de predare și ajung la soluții unitare. E regretabil că unii profesori care predau alte discipline nu apreciază lucrările scrise și în funcție de corectitudinea stilului și a ortografiei.

Profesorii noștri s'au străduit să cunoască și să aplice creator metodele pedagogiei sovietice, să-și ridice necontenit nivelul profesional, folosind studiul individual, schimbul de experiență, lecțiile deschise și cercurile pedagogice. Astfel, în București, cercul pedagogic al raionului « Grivița Roșie » a dat rezultate bune. S'au ținut lunar ședințe de referate, s'a organizat ținerea de lecții deschise cu o largă participare a profesorilor de specialitate, s'a ținut la 20 noiembrie 1952 o consfătuire de producție cu subiectul « Predarea gramaticii la clasele a V-a—a VII-a » și hotărîrile luate s'au aplicat de îndată la multe școli din raion. Seriozitatea cu care au privit profesorii de limba română dela acest cerc pedagogic problemele de gramatică și metodica predării ei s'au oglindit în succesele obținute la examenele de sfârșit de an.

Nivelul cadrelor didactice dela catedrele de limba română este inegal, mai ales la clasele a V-a—a VII-a. S'a observat că în special profesorii tineri au multe greutăți în predarea gramaticii, din cauza pregătirii nesatisfăcătoare pe care au primit-o în facultăți până la reforma învățământului, din cauza lipsei unei metodici a predării gramaticii limbii române. Pe de altă parte, unii profesori în vârstă nu au renunțat la concepția că gramatica e o disciplină secundară, neînsemnată. Ei predau gramatica formalist, nu leagă morfologia de sintaxă, se mulțumesc cu definițiile manualelor și cer elevilor să le memorizeze. Catedrele de limba română pentru clasele a V-a—a VII-a sunt adesea ocupate de profesori cu altă specialitate, invocându-se motivul că româna e o materie ușoară! Revine Ministerului Învățământului Public sarcina să treacă de îndată la remedierea acestei situații prin îmbunătățirea pregătirii cadrelor necalificate pentru limba română, dar care au dovedit atașament pentru noua disciplină și o mai bună organizare a facultăților de filologie, pentru ca ele să promoveze în proporțiile cerute cadre de specialitate.

Îmbunătățindu-și necontenit metodele de predare, profesorii claselor a V-a—a VII-a dela liceul de băieți nr. 1 din Cluj au folosit în predarea lecțiilor de gramatică schițe și tablouri și au înlesnit astfel înțelegerea problemelor abstracte, s-au familiarizat pe elevi cu analizele gramaticale. Dictările repetate la intervale scurte, în clasele care nu stăpâneau în deajuns scrierea corectă și controlul temelor au dus la rezultate bune.

Exercițiile gramaticale ajută pe elevi să lege învățarea teoretică a gramaticii de practica vorbirii, desvoltă posibilitățile lor de exprimare și-i deprind să scrie corect. Mulți profesori s'au mulțumit să folosească materialul din culegerea de exerciții pentru clasele a V-a și a VI-a, să dea aceleași exerciții pentru întreaga clasă, fără a ține seama de nivelul diferit al elevilor. Nu e justă atitudinea unor profesori care consideră că a găsi exerciții potrivite pentru un grup

BDD-A10201 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:59:11 UTC)

redus de elevi sau chiar exerciţii individuale e ceva « ideal », dar cu neputinţă de realizat. De asemenea nu e destul să se folosească această metodă numai în perioada pregătirii examenelor, aşa cum s'a făcut la Şcoala de fete nr. 45 din Bucureşti. La multe şcoli, elevi au dat la examen numai exemple actuale sau « politizate », ceea ce arată că în timpul anului profesorii au folosit şi ei de preferinţă asemenea exemple, n'au ales exemplele cele mai bune şi mai bine realizate din punct de vedere artistic din operele clasicilor, n'au împiedicat pe elevi să construiască exemple după şablon.

Îndrumând pe elevi în alcătuirea exemplelor personale, profesorii trebuie să dea o deosebită atenţie expunerilor orale şi compunerilor. Unele răspunsuri dela examene arată că nu s'a combătut cu destulă eficacitate vorbirea şablon, inexpresivă, lipsită de conţinut. La prea puţine şcoli s'a analizat din punct de vedere lingvistic măiestria artistică a clasicilor noştri, aşa cum apare ea în textele citite. Metoda folosirii caietului de cuvinte în vederea îmbogăţirii vocabularului nu s'a extins încă suficient. În grija de a forma la elevi o exprimare cât mai îngrijită şi bogată, profesorii trebuie să se străduiască să fie ei înşişi un exemplu. Totuşi, exagerările trebuie cu mare atenţie evitate, pentru ca, de pildă, unii elevi din clasa a VI-a să nu mai folosească în lucrările lor asemenea « perle » stilistice: « Crivăţul frământă natura descrisă de poet într'o gravitate adolescentă ».

Desfăşurarea examenelor la majoritatea şcolilor s'a făcut în conformitate cu instrucţiunile Ministerului Învăţământului Public în ceea ce priveşte data, durata lucrărilor scrise şi procedeul de notare. Faptul că examenele pentru fiecare obiect s'au dat în aceeaşi zi la toate şcolile din ţară, a făcut ca să nu existe posibilitatea schimbului de experienţă între profesorii care predau un anumit obiect la aceeaşi şcoală sau în acelaşi raion şi a îngreunat totodată posibilitatea controlului din partea organelor ministerului.

Având în vedere cum se prezentau până acum doi-trei ani elevii claselor a V-a—a VII-a, slaba lor pregătire în ce priveşte gramatica, ortografia şi punctuaţia, se poate afirma cu tărie că rezultatele examenelor din anul acesta au fost mulţumitoare şi au marcat un incontestabil progres. Recapitularea s'a făcut în bune condiţii, din vreme şi sistematizând materialul pe teme. La multe şcoli s'au folosit din plin orele de consultaţie, mai ales pentru elevii clasei a VII-a sau pentru elevii mai slabi.

Biletele de bază trimise dela minister au cuprins esenţialul din întreaga materie. Profesori care, în trecut, nu terminau niciodată materia nu şi-au mai putut permite să consacre cea mai mare parte din ore chestiunilor care-i interesează în mod deosebit şi să neglijeze astfel restul problemelor. Pe de altă parte, biletele i-au ajutat pe elevi la recapitulare şi la studiul pentru examen. Conţinutul unor bilete n'a contribuit însă destul la părăsirea formalismului şi a schematismului în studiul gramaticii. Problemele teoretice au fost prea numeroase, cel puţin la clasa a V-a, ceea ce a făcut ca o serie de elevi, cu o slabă pregătire în timpul anului, să dea răspunsuri foarte bune la proba orală, pentrucă — văzând

BDD-A10201 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:59:11 UTC)

pe ce se pune accentul — « tociseră » la repezeală regulile şi definiţiile. Aceiaşi elevi, la lucrarea scrisă, au dat rezultate slabe. Generalizând rezultatele pentru regiunile Iaşi şi Craiova, organele Ministerului Învăţământului Public au putut stabili că la clasele a V-a—a XI-a, chiar atunci când elevii sunt înarmaţi cu cunoştinţe teoretice la ortografie şi la analizele gramaticale, aceste cunoştinţe se aplică destul de greu. Sunt puţine cazuri de şcoli unde să nu i se fi dat gramaticii importanţa cuvenită, unde elevii să nu poată răspunde bine măcar la partea teoretică. (Un exemplu ca acela al clasei a V-a B dela o şcoală din Iaşi — unde elevii nu cunosc nici cele mai elementare noţiuni de gramatică, unde un elev defineşte atributul ca « a patra parte din propoziţie » — este cu totul izolat şi se datoreşte profesorului Popovici Simion, care predă fără plan de lecţie şi face el însuşi greşeli foarte mari în analizele gramaticale.)

Subiectele la lucrările scrise au fost, în general, bine alese şi potrivite cu posibilităţile elevilor. Dificultăţi serioase au fost numai la clasa a V-a, unde subiectul « Problema socializării agriculturii în *Lazăr dela Rusca* » li s'a părut elevilor foarte greu, aproape la toate şcolile unde s'a făcut cercetarea noastră. Subiectul pentru clasa a VII-a (caracterizarea eroilor romanului « Tânăra Gardă ») a plăcut elevilor şi a fost bine tratat la şcolile unde bibliotecile au această carte. Ministerul Învăţământului Public nu s'a preocupat în deajuns de înzestrarea bibliotecilor şcolare. Lipsurile sunt numeroase, elevii sunt nevoiţi să citească numai rezumatele şi fragmentele din manuale, iar lucrările scrise nu pot fi la înălţimea aşteptărilor.

Din analiza lucrărilor scrise se vede că ele sunt mult mai izbutite din punct de vedere al conţinutului decât ca stil şi ortografie. Elevii scriu cu multă dragoste despre teme pe care le înţeleg, care le sunt apropiate sufleteşte. De pildă, la clasa a VI-a B dela Şcoala elementară nr. 3 din Iaşi, şcoală care se găseşte în cartierul în care a trăit Ilie Pintilie, toate lucrările scrise (subiectul a fost tocmai despre Ilie Pintilie) au luat note de trecere şi multe au fost deosebit de frumos scrise. Greşelile ortografice continuă să formeze o problemă serioasă în toate şcolile noastre, inclusiv la clasele a V-a—a VII-a. Faptul că nu se fac destule dictări, că nu se dau suficiente exerciţii, faptul că nu toţi profesorii dela alte obiecte acordă atenţie felului în care sunt redactate lucrările scrise la obiectele ce predau, diferenţele de ortografie, chiar între profesori — toate acestea explică fără îndoială situaţia nesatisfăcătoare care mai dăinuie încă. Apariţia noilor norme ortografice şi a Micului dicţionar ortografic, elaborat de către Institutul de lingvistică al Academiei R.P.R., va contribui desigur în mod hotărîtor la remedierea acestor serioase lipsuri.

Noua atitudine faţă de studiul limbii române şi, mai ales, faţă de gramatică se oglindeşte în programa şcolară şi, în bună parte, în manualele pentru clasa a V-a—a VII-a.

Noile metode de predare sunt introduse treptat, în continuă luptă cu vechile metode şi concepţii. Această luptă nu s'a terminat în anul şcolar 1952 1953,

BDD-A10201 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:59:11 UTC)

dar însemnatele succese înregistrate arată că victoria revine cadrelor didactice avansate, care şi-au însuşit concepţia marxist-leninistă despre limbă şi societate. Pentru remedierea lipsurilor care privesc studiul gramaticii la clasele a V-a—a VII-a revine Ministerului Învăţământului Public sarcina de a îmbunătăţi nivelul viitoarelor manuale, de a lupta pentru calificarea cadrelor didactice, de a recomanda tuturor profesorilor, indiferent de specialitate, să se preocupe de exprimarea corectă şi de ortografia elevilor lor. Pe de altă parte, revine Institutului de lingvistică al Academiei R.P.R. sarcina să publice cât mai curând Gramatica limbii române, manuale de ortografie şi ortoepie şi manuale de gramatică pentru clasele a V-a—a VII-a şi a VIII-a—a XI-a, în colaborare cu Ministerul Învăţământului Public.

(Articol redactat pe baza materialului cules de pe teren de colectivele institutelor de lingvistică).

BDD-A10201 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:59:11 UTC)